

Vajha minél hamarabb elérkeznék az az idő, amikor a középiskola reformjáról nemcsak beszélnünk, hanem megvalósulásában, lassú fejlődésében gyönyörködnünk is lehetne!

P. B.

Borch Rudolf: Bilderatlas zur Geschichte der Pädagogik. Wolfenbüttel, 1920. 123 old. 4°.

A legszűkebbre szorított foglalatja a neveléstörténet egész anyagának. A könyv nem tanulmányozásra, hanem szemléltetésre és utánnézésre szolgál. Az első részben az ókori és középkori iskoláztatás állapotát feltűntető korszakokat találunk (pl. a Duris váza vagy a trieri doubornmú iskolai jelenetét, a Doctrinale címlapjáról vett grammatikust stb.); ezt követi egy arcképcsarnok, megbízható életrajzi adatokkal (Erasmus, Vivès, Montaigne, Luther, Melancthon, Bugenhagen, Brenz., Zwingli, Trotzendorf, Sturm, Wolff Jeromos, Neander, Riese, Aquaviva, Borromeo, Fénelon, Ratke, Andrea, Comenius, Francke, Locke, Rousseau, Basedow, Wolke, Salzman, Gutschmuths, Trapp, Campe, Rochow, Heinicke, Humboldt V., Pestalozzi, Fröbel, Harnisch, Diesterweg, Herder, Goethe, Jean Paul, Arndt, Sailer, Graser, Milde, Niemeier, Dinter, Stephani, Kant, Fichte, Schleiermacher, Herbart, Schopenhauer, Beneke, Willmann, Ziller, Dörpfeld, Rein, Sallwürk, Natorp, Kerschens-teiner). Az arcképek a legjobbak és legjellemzőbbek közül valók; sorozatukat közben-közben az illető pedagógus alkotásait ismertető egykorú metszetek másolatai tarkítják (pl. a Francke-féle iskolák látképe a XVIII. századból, a schnepfenthami intézeté a XIX-iknek elejéről, mutatóvány az Elementarwerkből stb.). A második rész lexikális természetű. Aki hamarjában meg akar tudni egy chronologiai adatot vagy egy fontosabb könyvcímet (melyre talán már pontosan nem emlékezik), biztos útmutatást talál e könyvben. Vita tárgya lehet, vajjon anyaga minden lényegeset felölel-e (pl. Montaigne és Fénelon mellett okvetetlenül említeni kellett volna Fleuryt is); vagy hogy a XVII-ik század pedagógiai íróit célszerű-e katolikus és protestáns csoportokra osztani, s nem-e inkább pedagógiai eszmeáramlatok fejlődésmenetébe beleilleszteni, — de egészben véve ez a mű (melynek legnagyobb erénye, hogy rövid markolással sokat fog) igen hasznos segítő eszköze lehet a neveléstörténeti oktatásnak, főként tanítóképzőkben. Önként értetődik (s a kiadó is így gondolja), hogy csak megfelelő olvasmányokkal kapcsolatban tehet efféle adatgyűjtemény jó szolgálatot.

F.

Die Erziehung zur Rechtsfriedensgesinnung durch die Volksschule. Von Joseph Schüller, Lehrer in Bonn. (Bonn, Rhenania-Verlag 1921, 55 lap, ára 5 M.)

A háborús pedagógia megtette kötelességét, ment és helyét nem a béke, hanem a békeszerződések pedagógiája foglalta el, helyesebben a gyűlölség és megtorlás antipedagógiája, az a fattyúhajtás, amely a Versailles, St.-Germain, Trianon stb. termékeny talajába hullott csirák-ból kikelt. A mai nevelő nemzedék itt új problémával áll szemben, amellyel kötelességszerűen foglalkoznia kell. Ezekben a vajudó, zűrzavaros időkben nem csodálkozunk ugyan az efajta pedagógiai (?) kilengéseken, azt is megértjük, hogy a győzők és legyőzöttek a háború tanulságait a maguk szája íze szerint igyekeznek a jövő nemzedék javára értékesíteni; más kérdés azonban, vajjon az imígy követett eljárás megállja-e a pedagógiai tűzpróbát. Ebben igazságot tenni nem

könnyű dolog; az elmélet még hagyján, de a gyakorlat annál nehezebb. Am ha mindkettőt ki akarjuk egymással engesztelni, ezt csak tompítással, a szélsőségek lenyesegetésével érhetjük el.

Lássunk mindenekelőtt néhány újabb tényt. Minalunk a nemzetgyűlésnek 1921 jún. 9-i ülésén a közokt. költségvetési vita során. Gerencsér István terjesztett be két olyan határozati javaslatot, amelyet a miniszter hozzájárulása után elfogadtak. Az egyik azt kívánja, hogy a Magyarországra és a magyar csapatok tevékenységére vonatkozó háborús események tárgyalását vegyék be a tantervekbe, a másik szerint pedig az iskolákban behatóan ismertessék a trianoni békeszerződés pontozatait. A jún. 26-i lapok szerint Dr. Gál Jenő f. v. bizottsági tag oly indítványt terjesztett a közgyűlés elé, amelyben azt kérte, «mondja ki a közgyűlés, hogy a főváros minden középiskolájának felsőbb tanfolyamán a trianoni béke mint külön tantárgy heti három órán előadassék». Ez az indítvány a főváros júl. 6-i közgyűlésének napirendjén szerepelt, de mivel ott ellenkezésre talált és nagy vihart támasztott, az indítványozó visszavonta. — *A Zeitungsdienst* 1919 máj. 14-i sz. szerint a francia szenátus elhatározta, hogy a francia vizsgálóbizottságnak a harcatereken a németek által okozott károkról szóló, gyűlöléssel telt jelentését azzal küldi meg valamennyi iskolának, hogy olvassák fel a tanulóknak. Ezzel szemben a népszövetség német tervezetének 38. pontja arra óhajt a szövetséghez tartozó minden államot kötelezni, hogy egy másik államnak szóval, írásban v. képpen való szidalmazását a törvény és közigazgatás útján tiltsa meg. Végül a *P. Ll.* szept. 23-i sz. arról ad hírt, hogy a japánok a népszövetség elnökének emlékiratot adtak át, és megpendítik benne egy nemzetközi nevelésügyi tanács felállítását. Ennek egyik legsürgősebb feladata a tankönyvek felülvizsgálása és ellenőrzése lenne, «mert addig nem lesz igazi béke, amíg azokból ki nem küszöbölik a nemzetekkel szemben táplált balítéleteket». Olvasóink egyébként tudják, hogy egy ilyen nk. nevelésügyi tanács felállítása évtizedek óta kísért és propagálásában némi rész jutott e sorok írójának is. A japánok, akik akár egy újkori Janus, egyik arcukkal a pacifista pedagógiával kacérkodnak, a másikkal pedig új hatalmas superdreadnoughtjaikban gyönyörködnek, elég későre (36 év múltán) ásták ki ezt a régóta vajudó tervet. Mert régi nyomtatványaim közül én is kiástam valamit, ami olvasóinkat bizonyára érdekelni fogja. Hermann Molkenboer Bonnban 1885 okt.-ben adta ki első számát egy időhöz nem kötött, német-francia-angol nyelvű folyóiratának: *Correspondenz-Blatt im Interesse der Errichtung eines bleibenden internationalen Erziehungsrates*. Ugyanakkor egy *Aufruf* jelent meg tőle, amelyet lapjának 1888 jún. sz. szerint a következő magyarországi tanügyi lapok ismertettek: *Bistritzer Wochenschrift* — Bistritz, *Ungarischer Schulbote* — Budapest, *Magyar Paedagogiai Szemle* — Budapest. Ez a szám először — a mozgalomhoz csatlakozott külföldi tagokat is, köztük *Oesterreich-Ungarn* rovatóban 12 erdélyi százsz és csak két osztrák szerepel.

Ezek az adatok két ellentétes álláspontot szemléltetnek, amelyeknek kiegyenlítését mi pedagógusok a diplomatákkal szemben hiába kísérelnők meg. Nekünk mégis úgy tetszik, hogy talán akadna egy kivezető út: a tények ismertetése szigorú tárgyilagosság alapján, evégett azonban nincsen szükség külön tantárgyra és tantervekre, hanem csak arra, hogy a hazafiásan érző tanerők főleg a történelmi, földrajzi és

irodalmi tanításban megtegyék kötelességüket. A többről hallgassunk, mert az az ifjúság lelkében amúgy is megvan. A németek, akik okbsak, így tesznek. A mi szerzőnk is megemlékezik ugyan a versaillesi békéről (14., 41., 50. és köv. l.), de minden izgatás nélkül, a legnagyobb tárgyilagossággal és nyomatékos utalással arra, hogy csak az olyan béke lehet tartós, amely a jogon alapszik és a legyőzötteknek is igazságot szolgáltat.

Visszatérve az előttünk levő füzetre, őszintén szólva címe terelte rá figyelmünket. Az abban kifejezett fogalom, az *Erziehung zur Rechtsfriedensgesinnung* azt jelenti, hogy a nevelés útján igyekezzünk a békés gondolkodást és együttélést előmozdítani. A keresztény vallás alapján álló szerző átérzi s végig gondolja tárgyát, amelynek érdekében részletes gyakorlati javaslatokkal is szolgál. Külön fejezetekben foglalkozik a német nyelvi és irodalmi, a történelmi és a vallástanítással, az idevágó német olvasmányok, közmondások és mesék részletes és tanulságos felsorolásával (egész terjedelmében lenyomatja Gellertnek *Der Prozess* c. költeményét), az engedelmességgel, mint a szóban forgó nevelésnek alapjával és elengedhetetlen feltételével, de nem szól külön az ajánlotta nevelésnek személyi képviselőjéről, mert nyilván abból a feltevésből indul ki, hogy az igazi tanító csakis ennek híve lehet. Pedig bizonyára minden nemzet tanítói között akadnak olyanok, akik ezeket az eszményi elveket a gyakorlatban meghazudtolják és függetlenítik magukat a 10. parancsolattól. Hisz a «kultúrnépek» nagyobb és hatalmasabb felének gondolkodása ma még, sajnos, nem érett meg a *Rechtsfriedensgesinnung*ra, hanem előbb kell hogy kitombolja, kigyűlölje magát. Ezt a mostanában Londonban alakult «jóság klubja» sem fogja megakasztani. Hiába, a rombolás és építés örökös harca pedagógiai téren sem szünetel.

Kemény Ferenc.

Dr. E. Dintzl u. Dr. C. Vaselli: Aufgaben aus der reinen und angewandten Mathematik. Wien—Leipzig. Gerold. Ára füzve 40 márka.

A két kötetre tervezett munka a német és osztrák középiskolák felső osztályai számára készült, s az első 113 oldalon adja a feladatokat, kellő csoportosítással, úgy az algebrából, mint a geometriából; majd 112 oldalon következnek a megoldások. A második rész fogja az alkalmazásokat tárgyalni. Az összeállítás nem annyira módszeres, mint inkább rendszeres (I. Der Zahlbegriff. II. Der Funktionsbegriff. III. Abbildung u. Transformation. IV. Der Gruppenbegriff. V. Algebra u. Zahlentheorie. VI. Geometrie). A főfejezetek körén belül is van csoportosítás. A geometria egy kissé háttérbe szorult. A megoldások legtöbbször csak útbaigazításokra szorítkoznak, s így az egyéni tevékenységet nem nyomják el. A színvonal fölötté áll a mi középiskolai tanulóink képességeinek, s átvezet az egyetemi tanulmányokhoz. A munka figyelemreméltó.

B. E.

VEGYES.

Milyen filozófiával foglalkozzék a pedagógus? Ezt az érdeembe vágó és időserű kérdést két helyen is tárgyalja a *Vierteljahrsschrift für philosophische Pädagogik*; f. é. 1. száma. Először a *Verein für wissenschaftliche Pädagogik*